

ΣτΕ 3559/2008 ***[Κήρυξη δασικής έκτασης ως αναδασωτέας. Ορισμός του δάσους και της δασικής έκτασης. Συμβατότητα εθνικών νομοθετικών ρυθμίσεων με σχετικό Κοινοτικό Κανονισμό]****Πρόεδρος:** Π.Ν. Φλώρος**Εισηγητής:** Ν. Ρόζος**Δικηγόροι:** Γ. Μακράκης, Κ. Γεωργιάκης, Ν. Κουτρομπής, Β. Παπαγεωργίου, Ι. Παντουβάκης

Κατά τους ορισμούς του δάσους και της δασικής έκτασης που περιλαμβάνονται στο άρθρο 3 του ν. 998/1979, όπως αντικαταστάθηκε, και κατά τους αντίστοιχους ορισμούς του άρθρου 3 (α) και (β) του Ευρωπαϊκού Κανονισμού 2152/2003 επιφάνεια με εμβαδόν 217,64 τ.μ. μπορεί να είναι δάσος ή δασική έκταση όχι αυτοτελώς, αλλά ως τμήμα ευρύτερης δασικής έκτασης. Ο χαρακτηρισμός όμως της ευρύτερης έκτασης εξαρτάται από τον ορισμό που δίνει κάθε μία από τις ανωτέρω διατάξεις.

Δεν είναι νόμιμη, η κρίση ότι η επίδικη έκταση πρέπει να κηρυχθεί αναδασωτέα ως τμήμα ευρύτερης έκτασης που αποτελεί κατά το αντικατασταθέν άρθρο 3 του ν. 998/1979 δάσος του οποίου (τμήματος) η δασική βλάστηση καταστράφηκε με εκχέρσωση. Η κρίση αυτή έπρεπε να θεμελιωθεί είτε στον ορισμό του Κανονισμού είτε -εάν η επίδικη έκταση, δεν μπορούσε να καταταγεί στα δασικά οικοσυστήματα κατά τον Κανονισμό- στον ορισμό του άρθρου 3 του ν. 998/1979, όπως ίσχυε πριν αντικατασταθεί. Εάν η επίδικη έκταση ήταν δασικό οικοσύστημα σύμφωνα με οποιονδήποτε από τους ανωτέρω δύο ισχυρούς ορισμούς, η προβαλλόμενη πράξη αναδασώσεως θα στηριζόταν πάντως μόνο στις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας.

Επειδή η επίλυση της υπόθεσης εξαρτάται από την ερμηνεία του άρθρου 3 του Κανονισμού, το Δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει να αναβάλει την οριστική κρίση της υπόθεσης και να θέσει συναφή προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Βασικές σκέψεις

4. Επειδή, με το άρθρο 24 του Συντάγματος 1975/1985/2001 ορίζεται ότι: «1. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Η σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός εν προέχει για την Εθνική Οικονομία ή αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον. 2.....» Υπό το άρθρο αυτό υπάρχει η εξής ερμηνευτική δήλωση: «Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά». Εξάλλου με το άρθρο 117 του αυτού Συντάγματος ορίζεται ότι «1.....

2..... 3. Δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για το λόγο αυτό το χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο προορισμό».

5. Επειδή, προς εκτέλεση των ανωτέρω συνταγματικών διατάξεων εκδόθηκε ο υπό τίτλο «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας» ν. 998/1979 (ΦΕΚ 289 Α'), ο οποίος τροποποιήθηκε από το ν. 3208/2003 (ΦΕΚ 303 Α'/24.12.2003), ισχύοντα, κατά το άρθρο 24 αυτού, από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Ειδικότερα, με το άρθρο 1 του ν. 998/1979, ευρισκόμενο υπό τον τίτλο «Γενικά Διατάξεις» πρώτο κεφάλαιό του (άρθρα 1-5), καθορίζεται ο σκοπός του, που είναι αφ' ενός μεν ο καθορισμός των συγκεκριμένων μέτρων προστασίας για τη διατήρηση, ανάπτυξη και βελτίωση των δασών και των δασικών εκτάσεων, αφ' ετέρου δε ο προσδιορισμός των όρων και προϋποθέσεων, με τις οποίες μπορεί να μεταβληθεί η κατά τον προορισμό τους χρήση τους ή να εξυπηρετηθεί και άλλη. Και τούτο διότι τα δάση και οι δασικές εκτάσεις συνιστούν εθνικό κεφάλαιο (άρθρο 2 του νόμου). Με το επόμενο άρθρο 3 δίδεται ο ορισμός του δάσους και της δασικής εκτάσεως, ενώ με το άρθρο 4 διακρίνονται αυτά σε κατηγορίες όχι με κριτήρια τα συστατικά στοιχεία του κατά το ανωτέρω άρθρον 3 ορισμού τους, αλλά αναλόγως της ωφελιμότητας και των λειτουργιών που εξυπηρετούν (παρ. 1) και αναλόγως της θέσεώς τους σε σχέση προς τους χώρους ανθρωπίνων εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων (παρ. 2). Περαιτέρω, τα εξαγγελόμενα στο ανωτέρω άρθρο 1 μέτρα προστασίας των δασών και των δασικών εκτάσεων περιέχονται όχι μόνο στο υπό τον τίτλο αυτό τρίτο κεφάλαιό του (άρθρα 11-22), όπου προβλέπονται, πλην των άλλων, η σύνταξη δασικών χαρτών και δασολογίου καθώς και η μέχρι τη σύνταξη του δασολογίου προσωρινή επίλυση του χαρακτηρισμού μιας εκτάσεως ως δάσους ή δασικής (άρθρα 12-14), αλλά και στο τέταρτο κεφάλαιο (άρθρα 23-36), όπου περιέχονται ειδικότερες ρυθμίσεις ως προς την προστασία τους από τις πυρκαγιές καθώς και στο πέμπτο (άρθρα 37-44). Σε αυτό περιέχονται ειδικότερες ρυθμίσεις όσον αφορά την αναδάσωση, την αναδημιουργία δηλαδή της δασικής βλαστήσεως που έχει κατά οποιοδήποτε τρόπο καταστραφεί ή σημαντικώς αραιωθεί ή κατ' άλλον τρόπο υποβαθμιστεί (άρθρο 37 παρ. 1). Η αναδάσωση, που είναι υποχρεωτική εάν δάσος ή δασική έκταση καταστραφεί ή αποψιλωθεί, πλην άλλων, με παράνομη υλοτομία (άρθρο 38 παρ. 1), κηρύσσεται με διοικητική πράξη που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (άρθρ. 41 παρ. 1). Περαιτέρω, στο υπό τον τίτλο «Επιτρεπταί επεμβάσεις εις τα δάση και τας δασικές εκτάσεις» έκτο κεφάλαιο (άρθρα 45-61) του αυτού Νόμου προσδιορίζονται οι επιτρεπόμενες μορφές επεμβάσεως σε αυτά (γεωργική, οικιστική, τουριστική, βιομηχανική, λατομική, στρατιωτική κ.λπ.) που συνεπάγονται τη μεταβολή της κατά τον προορισμό αυτών χρήσεώς τους, λαμβανομένης υπόψη και της κατηγορίας στην οποία ανήκουν, τιθεμένου του κανόνα ότι οι ανωτέρω επεμβάσεις έχουν εξαιρετικό χαρακτήρα. Όλες όμως οι προαναφερόμενες ρυθμίσεις του Ν. 998/1979 ως προς την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων και τις επιτρεπτές επεμβάσεις σε αυτά τίθενται εν όψει του ορισμού αυτών, που δίδεται κατά τα ανωτέρω με το άρθρο 3 αυτού, όπως οι παράγραφοί του 1 έως 5 αντικαταστάθηκαν με την παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν. 3208/2003 (ΦΕΚ 303 Α'/24.12.2003). Κατά τον ορισμό αυτό: «1. Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιο-

κοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). 2. Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά.

3. Η κατά τις παραγράφους 1 και 2 δασοβιοκοινότητα υφίσταται και το δασογενές περιβάλλον δημιουργείται σε μία έκταση όταν: I. Φύονται στην εν λόγω έκταση άγρια ξυλώδη φυτά, δυνάμενα με δασική εκμετάλλευση να παράγουν δασικά προϊόντα (δασοπονικά είδη). II. Το εμβαδόν της εν λόγω έκτασης στην οποία φύονται εν όλω ή σποραδικά τα ως άνω δασικά είδη είναι κατ' ελάχιστον 0,3 εκτάρια, με γεωμετρική μορφή κατά το δυνατόν αποστρογγυλεμένη ή σε λωρίδα πλάτους τουλάχιστον (30) μέτρων. Η δασοβιοκοινότητα υφίσταται και το δασογενές περιβάλλον δημιουργείται και σε εκτάσεις με μικρότερο εμβαδόν από 0,3 εκτάρια, όταν λόγω της θέσης τους βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης με άλλες γειτονικές εκτάσεις που συνιστούν δάσος ή δασική έκταση. III. Οι κόμεις των δασικών ειδών σε κατακόρυφη προβολή καλύπτουν τουλάχιστον το εικοσιπέντε τοις εκατό (συγκόμωση 0,25) της έκτασης του εδάφους. Τα δασικά οικοσυστήματα χαρακτηρίζονται ως δάση ή δασικές εκτάσεις κατά τις επόμενες διακρίσεις: α) Εάν στην ως άνω βιοκοινότητα τα δασικά είδη έχουν ευδιάκριτη κατακόρυφη δομή (ορόφους) και οι κόμεις τους καλύπτουν ποσοστό μεγαλύτερο του τριάντα τοις εκατό του εδάφους (συγκόμωση μεγαλύτερη του 0,30%) η εν λόγω έκταση χαρακτηρίζεται δάσος, με την προϋπόθεση ότι η συγκόμωση του ανορόφου υπερβαίνει τα δεκαπέντε εκατοστά (0,15) σε περίπτωση έλλειψης υπορόφου η συγκόμωση του ανορόφου υπερβαίνει τα είκοσι πέντε εκατοστά (0,25). β) Εάν στην ως άνω βιοκοινότητα η ξυλώδης βλάστηση αποτελείται από δασοπονικά είδη αείφυλλων ή φυλλοβόλων πλατύφυλλων που εμφανίζονται σε θαμνώδη μορφή, η εν λόγω έκταση χαρακτηρίζεται δασική έκταση, εφόσον οι κόμεις των ειδών αυτών καλύπτουν ποσοστό μεγαλύτερο του είκοσι πέντε τοις εκατό του εδάφους (συγκόμωση μεγαλύτερη του 0,25). γ) Στην έννοια των δασικών οικοσυστημάτων περιλαμβάνονται και οι εκτάσεις που απώλεσαν για οποιονδήποτε λόγο τη δασική βλάστηση και δεν αποδόθηκαν με πράξεις της διοίκησης, μέχρι την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, σε άλλες χρήσεις. Οι εν λόγω εκτάσεις διέπονται από τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 117 του Συντάγματος, κηρύσσονται αναδασωτές και διατηρούν το χαρακτήρα που είχαν πριν από την καταστροφή τους.

4. Ως δασικές εκτάσεις νοούνται και οι οποιασδήποτε φύσεως ασκεπείς εκτάσεις, (φρυγανώδεις ή χορτολιβαδικές εκτάσεις, βραχώδεις εξάρσεις και γενικά ακάλυπτοι χώροι) που περικλείονται από δάση ή δασικές εκτάσεις, καθώς και οι υπεράνω των δασών ή δασικών εκτάσεων ασκεπείς κορυφές ή αλπικές ζώνες των ορέων. Στις εν λόγω εκτάσεις, πέραν επιτρεπτών επεμβάσεων που προβλέπονται από την παράγραφο 2 του άρθρου 13 του Ν. 1734/1987 (ΦΕΚ 189 Α') και τα άρθρα 45 έως 61 του παθόντος νόμου, ουδεμία άλλη επέμβαση επιτρέπεται. Οι εκτάσεις των περιπτώσεων α', δ' και ε' της παραγράφου 6 του παρόντος άρθρου δεν υπάγονται στις διατάξεις αυτής της παραγράφου, έστω και αν περικλείονται από δάση ή δασικές εκτάσεις.

5. Στις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγονται και τα εντός των πόλεων και των οικιστικών περιοχών πάρκο και άλση, καθώς και οι εκτάσεις που κηρύσσονται ή έχουν κηρυχθεί με πράξη της αρμόδιας αρχής ως δασωτές ή αναδασωτές. Πριν την κατά τα ανωτέρω αντικατάστασή τους, οι διατάξεις αυτές είχαν ως εξής: «1. Ως δάσος νοείται πάσα έκτασις της επιφανείας του εδάφους, η οποία καλύπτεται εν όλω ή σποραδικώς υπό αγρίων ξυλωδών φυτών οιασδήποτε διαστάσεων και ηλικίας, αποτελούντων ως εκ της μεταξύ των αποστάσεως και αλληλεπίδρασεως οργανικήν ενότητα, και η οποία δύναται να προσφέρει προϊόντα εκ των ως άνω φυτών εξαγόμενα ή να συμβάλη εις την διατήρησιν της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας ή να εξυπηρετήση την διαβίωσιν του ανθρώπου εντός του φυσικού περιβάλλοντος. 2. Ως δασική έκτασις

νοείται πάσα έκτασις της επιφανείας του εδάφους, καλυπτομένη υπό αραιάς ή πενιχράς, υψηλής ή θαμνώδους, ξυλώδους βλαστήσεως οιασδήποτε διαπλάσεως και δυναμένη να εξυπηρετήσει μίαν ή περισσοτέρας των εν τη προηγουμένη παραγράφω λειτουργιών. 3. Εις τα δάση ή τας δασικάς εκτάσεις αντιστοίχως, περιλαμβάνονται και αι εντός αυτών οιασδήποτε φύσεως ασκεπείς εκτάσεις, χορολιβαδικαί ή μη, βραχώδεις εξάρσεις και γενικώς ακάλυπτοι χώροι, καθώς και αι υπεράνω δασών ή δασικών εκτάσεων ασκεπείς κορυφαί ή αλπικαί ζώναι των ορέων και αι άβατοι κλιτύες αυτών. Τα δάση και αι δασικαί εκτάσεις δεν μεταβάλλουν τον, κατά τας ανωτέρω διατάξεις, χαρακτήρα αυτών και όταν ακόμη εντός αυτών υφίστανται μεμονωμένα ή εγκατεσπαρμένα καρποφόρα δένδρα ή συστάδες τοιούτων δένδρων. 4. Εις τας διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγονται και αι εντός των πόλεων και των οικιστικών περιοχών ευρισκόμεναι εκτάσεις, αι οποίαι καλύπτονται υπό δασικής βλαστήσεως φυσικών ή τεχνικών δημιουργουμένης (πάρκα και άλση), ως και αι οπουδήποτε δημιουργούμεναι δενδροστοιχία ή δασικαί φυτείαί. 5. Εις τας διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγονται και αι εκτάσεις εκείναι αι οποίαι κηρύσσονται ή έχουν ήδη κηρυχθή διά πράξεως της αρμοδίας διοικητικής αρχής ως δασωτέαι ή αναδασώτεαι».

6. Επειδή, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, ερμηνευόμενες εν όψει και των παρατιθέμενων στη σκέψη 4 συνταγματικών διατάξεων, τα δασικά οικοσυστήματα (δάση και οι δασικές εκτάσεις) αποτελούν ένα και αυτοτελές έννομο αγαθό, του οποίου και δίδεται ο ανωτέρω ορισμός. Τούτο προστατεύεται από διαφόρους κινδύνους, στους οποίους περιλαμβάνεται η αντιμετωπιζόμενη με την αναδάσωση καταστροφή, σημαντική αραίωση ή κατ' άλλο τρόπο υποβάθμιση της δασικής βλαστήσεως, επιτρέπεται δε κατ' εξαίρεση η μεταβολή της χρήσεώς του κατά τον προορισμό της.

7. Επειδή, με τον Κανονισμό 797/1985 του Συμβουλίου της 12.3.1985 EEL 9311/30.3.1985, όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό 1609/89 του Συμβουλίου της 29.5.1989 (EEL 165/15.6.1989), που εκδόθηκε κατ' επίκληση των άρθρων 42 και 43 της Συνθ. Ε.Ο.Κ., επετράπησαν ενισχύσεις σε ορισμένες γεωργικές εκμεταλλεύσεις για αναδάσωση γεωργικών εκτάσεων και για επενδύσεις σχετικές με τη βελτίωση των δασικών εκτάσεων (άρθρο 20 αυτού). Τα δασικά αυτά μέτρα προβλέφθηκαν ως συμπληρωματικά των γεωργικών και προς όφελος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (παρ. εικοστή πρώτη του προοιμίου αυτού). Με τον Κανονισμό 4256/88 του Συμβουλίου της 19.12.1988 EEL 374/31.12.1988, που εκδόθηκε επίσης κατ' επίκληση του άρθρου 43 της Συνθ.ΕΟΚ, εν όψει του ότι «τα μέτρα για την ανάπτυξη και αξιοποίηση των δασών παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όχι μόνο επειδή παρέχουν εναλλακτικές δραστηριότητες και εισόδημα στη γεωργία..., αλλά επίσης επειδή αυξάνουν τη συμβολή του δάσους στη βελτίωση του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη της προστατευτικής λειτουργίας τους (παρ. έκτη του προοιμίου του), επετράπη η χρηματοδότηση, από το Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, δασικών μέτρων, μεταξύ των οποίων η αναδάσωση, όχι μόνον υπέρ γεωργικών εκμεταλλεύσεων (άρθρο 2 παρ. 2 περίπτωση δεύτερη αυτού), αλλά και για την ανάπτυξη και αξιοποίηση των δασών «έτσι ώστε να αυξηθεί η συμβολή του δάσους στη διατήρηση και την προστασία του περιβάλλοντος και να δημιουργηθούν συμπληρωματικές δραστηριότητες και εισοδήματα για τους γεωργούς» (άρθρο 5 περ. δωδέκατη). Για την εφαρμογή δε του ανωτέρω Κανονισμού, τα μέτρα αυτά καθορίστηκαν με τον Κανονισμό 1610/89 του Συμβουλίου της 29.5.1989 (EEL 165/15.6.1989) και περιλαμβάνουν, πλην άλλων, τη δημιουργία και τη βελτίωση φυτωρίων, την αναδάσωση και τη βελτίωση των δασών με σκοπό τη βελτίωση της γεωργίας σε συγκεκριμένη ζώνη, την επέκταση και αποκατάσταση των δασικών

εκτάσεων σε περιοχές που απειλούνται από τη διάβρωση ή τις πλημμύρες, την ανασύσταση των δασών που έχουν καταστραφεί από τις πυρκαγιές ή άλλα φυσικά αίτια, καθώς και τα μέτρα προστασίας των δασών από την πυρκαγιά, με εξαίρεση τις δράσεις τις προβλεπόμενες από τον αναφερόμενο στην επόμενη σκέψη Κανονισμό 3259/86 (άρθρο 1 περ. πρώτη, δεύτερη, τρίτη, τέταρτη και έκτη), περί του οποίου βλ. την επόμενη σκέψη. Στο πλαίσιο αυτό, προκειμένου να υπάρξει στενότερη και σταθερότερη συνεργασία μεταξύ των Κρατών-μελών και της Επιτροπής στο δασικό τομέα συγκροτήθηκε με το άρθρο 1 της αποφάσεως 89/367 του Συμβουλίου της 29.5.1989 (EEL 165/15.6.1989) μόνιμη δασική επιτροπή. Σχετικά μέτρα για ειδικότερες ενέργειες στο δασικό τομέα ελήφθησαν και με τους Κανονισμούς του Συμβουλίου 1611, 1612, 1613 και 1614/89 της 29.5.1989 (EEL 165/15.6.1989). Προκειμένου δε όλοι οι ανωτέρω κανονισμοί και η απόφαση να τύχουν εφαρμογής και παρακολούθησεως, με τον Κανονισμό 1615/89 του Συμβουλίου της 29.5.1989, EEL 165/15.6.1989, όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό 1100/98 του Συμβουλίου της 25.5.1998, (EEL 157/30.5.1998), δημιουργήθηκε Ευρωπαϊκό Σύστημα Δασικών Πληροφοριών και Επικοινωνίας με αντικείμενο τη συγκέντρωση και τη διάθεση αντικειμενικών, αξιόπιστων, συγκρίσιμων και διεξοδικών πληροφοριών για τη διάρθρωση και τη λειτουργία του δασικού τομέα της Κοινότητας.

8. Επειδή, επιπλέον των προεχόντως προς όφελος της γεωργίας, όπως αναφέρεται σε αυτούς, προστατευτικών των δασών διατάξεων των κανονισμών που αναφέρονται στην προηγούμενη σκέψη, ανελήφθησαν πενταετείς κοινοτικές δράσεις για την ειδικότερη προστασία τους από α) τις πυρκαγιές, θέμα το οποίο αντιμετωπίζεται, όπως αναφέρεται στη σκέψη 5, και με το τέταρτο κεφάλαιο του ν. 998/1979, και β) από την ατμοσφαιρική ρύπανση.

Όσον αφορά την προστασία από την ατμοσφαιρική ρύπανση, η δράση καθορίστηκε αρχικώς για πέντε χρόνια με τον Κανονισμό 3528/86 του Συμβουλίου της 17ης Νοεμβρίου 1986 (EEL 326), «με σκοπό την αύξηση της προστασίας των δασών στην Κοινότητα και τη συμβολή με τον τρόπο αυτό ιδίως στη διασφάλιση του παραγωγικού δυναμικού της γεωργίας» και για να βοηθηθούν «τα κράτη μέλη: να καταρτίζουν, βάσει κοινής μεθοδολογίας, περιοδική απογραφή των ζημιών που προκαλούνται στο δάση, ιδίως από την ατμοσφαιρική ρύπανση, να δημιουργήσουν ή να συμπληρώσουν, κατά τρόπο συντονισμένο και εναρμονισμένο, το δίκτυο παρατηρητηρίων που είναι απαραίτητο για την εκπόνηση της απογραφής αυτής».

Ο Κανονισμός αυτός εκδόθηκε με βάση τα άρθρα 43 και 235 της Συνθήκης ΕΚ. Ο Κανονισμός 3528/86 τροποποιήθηκε στη συνέχεια από τον κανονισμό 2157/92 του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1992 (EEL 217), ο οποίος παρέτεινε κατά πέντε έτη την προβλεπόμενη διάρκεια της κοινοτικής δράσεως και έδωσε στον σκοπό της δράσεως αυτής τον εξής νέο ορισμό: «Η δράση αποσκοπεί στο να βοηθήσει τα κράτη μέλη: να προβαίνουν, με βάση μια κοινή μεθοδολογία, σε περιοδική απογραφή των ζημιών που προκαλούνται στα δάση, ιδίως από την ατμοσφαιρική ρύπανση, να δημιουργήσουν ή να συμπληρώσουν, κατά τρόπο συντονισμένο και εναρμονισμένο, το δίκτυο των μόνιμων παρατηρητηρίων που είναι αναγκαίο για την απογραφή αυτή, να ασκούν εντατική και συνεχή επίβλεψη των δασικών οικοσυστημάτων, να δημιουργήσουν ή να συμπληρώσουν, κατά τρόπο συντονισμένο και εναρμονισμένο, δίκτυο μόνιμων παρατηρητηρίων που είναι αναγκαίο για αυτή την εντατική και συνεχή επίβλεψη». Ο κανονισμός αυτός εκδόθηκε με βάση τα άρθρα 43 και 130 Σ της Συνθήκης ΕΚ. Όσον αφορά την προστασία από τις πυρκαγιές, η δράση καθορίστηκε αρχικώς για πέντε χρόνια από τον κανονισμό 3529/86 του Συμβουλίου, της 17ης Νοεμβρίου 1986, σχετικά με την προστασία των δασών στην Κοινότητα από

τις πυρκαγιές (EEL 326), «με σκοπό την αύξηση της προστασίας των δασών στην Κοινότητα και τη συμβολή με τον τρόπο αυτό ιδίως στη διασφάλιση του παραγωγικού δυναμικού της γεωργίας. Η δράση αφορά τα κατωτέρω προληπτικά μέτρα: α) την ενθάρρυνση δασοκομικών εργασιών ικανών να μειώσουν τους κινδύνους πυρκαγιών των δασών. β) την ενθάρρυνση της απόκτησης εξοπλισμού αποψίλωσης, εφόσον αποδεικνύεται απαραίτητος. γ) τη δημιουργία δασικών οδών, αντιπυρικών ζωνών και σταθμών ανεφοδιασμού ύδατος· δ) την εγκατάσταση μόνιμου ή κινητού εξοπλισμού επιτήρησης· ε) την οργάνωση εκστρατειών πληροφόρησης· στ) την παροχή βοήθειας για τη λειτουργία διεπιστημονικών κέντρων συλλογής στοιχείων καθώς και για την πραγματοποίηση αναλυτικών μελετών επί των συλλεγομένων στοιχείων. Αυτά τα μέτρα συμπληρώνονται από τα ακόλουθα: ενθάρρυνση της εκπαίδευσης εξαιρετικά ειδικευμένου προσωπικού, ενθάρρυνση της εναρμόνισης των τεχνικών συστημάτων και του εξοπλισμού, συντονισμό των ερευνών που απαιτούνται για την πραγματοποίηση των μέτρων που αναφέρονται στην πρώτη και δεύτερη περίπτωση». Ο Κανονισμός αυτός εκδόθηκε με βάση τα άρθρα 43 και 235 της Συνθήκης. Νέα κοινοτική δράση προστασίας των δασών από τις πυρκαγιές καθιερώθηκε για πέντε χρόνια από την 1η Ιανουαρίου 1992 με τον κανονισμό 2158/92 του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1992 (EEL 217). «Στόχος της δράσης είναι: η μείωση του αριθμού των πυρκαγιών, η μείωση της επιφανείας των εκτάσεων που καίγονται», η δε δράση περιλαμβάνει «τα ακόλουθα μέτρα: α) τον εντοπισμό των αιτιών στα οποία οφείλονται οι πυρκαγιές δασών και τον προσδιορισμό των μέσων για την καταπολέμησή τους, και ιδίως: μελέτες όσον αφορά τον εντοπισμό των αιτιών στα οποία οφείλονται οι πυρκαγιές και την προέλευσή τους, μελέτες όσον αφορά προτάσεις για δράσεις που αποσκοπούν στην εξάλειψη των αιτιών και της προέλευσής τους, εκστρατείες πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης· β) τη δημιουργία ή τη βελτίωση των συστημάτων πρόληψης, και ιδίως τη δημιουργία υποδομής προστασίας, όπως δασικές οδοί, μονοπάτια, σημεία ύδρευσης, ζώνες πυρασφαλείας, εκθαμνωμένες ζώνες και αυλάκια, την καθιέρωση ενεργειών συντήρησης των ζωνών πυρασφαλείας, των εκθαμνωμένων ζωνών και των αυλακιών, καθώς και ενεργειών προληπτικής δασοκομίας, που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο μιας συνολικής στρατηγικής πυροπροστασίας των δασών. γ) τη δημιουργία ή βελτίωση συστημάτων επιτήρησης των δασών, περιλαμβανομένης της αποτρεπτικής επιτήρησης, και ιδίως την εγκατάσταση μόνιμων ή κινητών δομών επιτήρησης και την απόκτηση υλικού επικοινωνίας· δ) τα συναφή μέτρα και ιδίως: την εκπαίδευση εξειδικευμένου προσωπικού, την εκπόνηση αναλυτικών μελετών καθώς και την πραγματοποίηση δοκιμαστικών σχεδίων και σχεδίων επίδειξης νέων μεθόδων, τεχνικών και τεχνολογιών, που αποσκοπούν στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της δράσης». Και ο Κανονισμός αυτός εκδόθηκε με βάση τα άρθρα 43 και 1305 της Συνθήκης.

Με τους Κανονισμούς του Συμβουλίου 307 και 308/97 της 17.2.1997 (EEL 51) τροποποιήθηκαν αντιστοίχως οι Κανονισμοί 3528/86 και 2158/92 με σκοπό την παράταση επί νέα πενταετή περίοδο της διάρκειας των κοινοτικών δράσεων. Οι κανονισμοί αυτοί ακυρώθηκαν με την απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 25.2.1999 C-164/97 και C-165/97, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (Συλλογή 1992, σελ. I-01139), λόγω παραβίασεως ουσιώδους τύπου, συνισταμένης σε έκδοσή τους βάσει του άρθρου 43 της Συνθήκης αντί του άρθρου 130Σ, κριθέντος, ειδικότερα, ότι τα θεσπιζόμενα με τους Κανονισμούς, των οποίων παρατείνεται η ισχύς, μέτρα, να μην ενδέχεται να έχουν ως έμμεσο αποτέλεσμα ορισμένα θετικά αποτελέσματα για τη λειτουργία της γεωργίας, πλην οι έμμεσες αυτές συνέπειες είναι παρακολουθηματικού χαρακτήρα σε

σχέση με τον πρωταρχικό σκοπό της κοινοτικής δράσεως δασοπροστασίας, που εμπίπτει στην περιβαλλοντική πολιτική, εφ' όσον αποβλέπει στη συντήρηση και αξιοποίηση της φυσικής κληρονομιάς που αντιπροσωπεύουν τα δασικά οικοσυστήματα. Περαιτέρω το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 174 παρ. 2 της Συνθήκης Ε.Κ. αποφάσισε ότι τα αποτελέσματα των ακυρωθέντων Κανονισμών θα διατηρηθούν πλήρως, μέχρις ότου το Συμβούλιο εκδώσει σε εύλογη προθεσμία νέους Κανονισμούς με το αυτό αντικείμενο, πράγμα το οποίο συνέβη με τους Κανονισμούς 804 και 805/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 15.4.2002, EEL 132/17.5.2002, που παρέτειναν την ισχύ των Κανονισμών 3528/1986 και 2158/1992 έως 31.12.2002.

9. Επειδή, περαιτέρω, με το ψήφισμα του Συμβουλίου της 15.12.1996 «για μια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης», EEL/56/26.2.1999, προσδιορίστηκαν ως ουσιαστικά στοιχεία της στρατηγικής αυτής, πλην άλλων, η προστασία των δασών λόγω της μεγάλης περιβαλλοντικής σημασίας τους (παρ. 2γ) και η ανάγκη καλύτερης ενσωματώσεως των δασών και των δασικών προϊόντων σε όλες τις τομεακές κοινές πολιτικές (παρ. 2ι) και, ως κοινοτικές δράσεις, η βελτίωση των ήδη υφισταμένων συστημάτων προστασίας των δασών από την ατμοσφαιρική ρύπανση και τις πυρκαγιές (παρ. 5 και 6), καθώς και η ανάπτυξη του αναφερόμενου στη σκέψη 7 συστήματος δασικών πληροφοριών και επικοινωνίας (παρ. 7). Εξ άλλου, με την απόφαση 1600/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22.7.2002 «για τη θέσπιση του έκτου κοινοτικού προγράμματος δράσης για το περιβάλλον» (EEL 242/10.9.2002) επισημάνθηκε η ανάγκη βελτιώσεως των υπαρχόντων κοινοτικών μέσων δασοπροστασίας και παρακολούθησεως των πολλαπλών ρόλων των δασών (άρθρ. 6 παρ. 2 η').

Εν όψει αυτών και του ότι, όπως αναφέρεται στη σκέψη 8, η ισχύς των κανονισμών 3528/1989 και 2158/1992 έληγε την 31.12.2002, εκδόθηκε ο Κανονισμός 2152/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 17.11.2003 «για την παρακολούθηση των δασών και των περιβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων στην Κοινότητα (έμφαση στα δάση)» (EEL 324/11.12.2003), η εφαρμογή (ουσιαστική ισχύς) του οποίου αρχίζει την 1.1.2003 κατά το άρθρο 21 αυτού. Στο προοίμιό του γίνεται επίκληση, πλην των άλλων, των προπαρατιθέμενων σημείων του ψηφίσματος και της Αποφάσεως (παρ. 1, 4, 6, 8 και 9) και τονίζεται ότι η παρακολούθηση των δασών και των περιβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων μπορεί να παράσχει αξιόπιστες και συγκρίσιμες πληροφορίες για την προστασία των δασών της Κοινότητας μόνον εάν τα στοιχεία αυτά συγκεντρώνονται με βάση εναρμονισμένες μεθόδους (παρ. 15). Με το άρθρο 1 αυτού ορίζεται ότι: «1. Με τον παρόντα κανονισμό θεσπίζεται κοινοτικό πρόγραμμα για την ευρεία, εναρμονισμένη και ολοκληρωμένη, μακροπρόθεσμη παρακολούθηση της κατάστασης των δασών (στο εξής «το πρόγραμμα») προκειμένου: α) Να συνεχιστεί και να αναπτυχθεί περαιτέρω: - η παρακολούθηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των συνεπειών της και άλλων παραγόντων που επιδρούν στα δάση, όπως είναι οι βιοτικοί και οι αβιοτικοί παράγοντες και οι παράγοντες ανθρωπογενούς προέλευσης, - η παρακολούθηση των πυρκαγιών στα δάση και των αιτίων και επιπτώσεών τους, - η πρόληψη των πυρκαγιών στα δάση. β) Να εκτιμηθούν οι απαιτήσεις και να αναπτυχθεί η παρακολούθηση των εδαφών, της δέσμευσης του άνθρακα των συνεπειών των κλιματικών αλλαγών, της βιολογικής ποικιλότητας καθώς και της προστατευτικής λειτουργίας των δασών. γ) Να αξιολογείται σε συνεχή βάση η αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων παρακολούθησης για την εκτίμηση της κατάστασης των δασών και η περαιτέρω ανάπτυξη της δραστηριότητας παρακολούθησης. Το πρόγραμμα παρέχει αξιόπιστα και συγκρίσιμα στοιχεία και πληροφορίες για την κατάσταση των

δασών και τις επιβλαβείς επ' αυτών επιδράσεις σε επίπεδο Κοινότητας. Συντελεί επίσης στην αξιολόγηση των εν εξελίξει μέτρων για την προώθηση της διατήρησης και της προστασίας των δασών προς όφελος της αειφόρου ανάπτυξης, με ιδιαίτερη έμφαση στις δράσεις που αναλαμβάνονται για τη μείωση των επιπτώσεων που επηρεάζουν δυσμενώς τα δάση. Το πρόγραμμα θα λαμβάνει υπόψη και, κατά περίπτωση, θα συνδέεται με τους υφιστάμενους και προγραμματιζόμενους εθνικούς, ευρωπαϊκούς και παγκόσμιους μηχανισμούς παρακολούθησης και θα συμμορφώνεται προς τις σχετικές διεθνείς συμφωνίες. 2. Όπου ο παρών κανονισμός αναφέρεται σε δάση, τα κράτη μέλη μπορούν να συμπεριλαμβάνουν και άλλες δασικές εκτάσεις. Όπου ο παρών κανονισμός αναφέρεται σε δάση στο πλαίσιο των δασικών πυρκαγιών, τα κράτη μέλη μπορούν επιπλέον να συμπεριλαμβάνουν άλλες εκτάσεις. 3. Στη Γαλλία, το πρόγραμμα δεν εφαρμόζεται στα υπερπόντια διαμερίσματα».

Με το άρθρο 2 του ίδιου Κανονισμού ορίζεται ότι: «1. Το πρόγραμμα προβλέπει την ανάληψη δράσεων με σκοπό: α) την προαγωγή της εναρμονισμένης συγκέντρωσης, διαχείρισης και εκτίμησης στοιχείων× β) τη βελτίωση της αξιολόγησης στοιχείων και την προώθηση της ολοκληρωμένης αξιολόγησης στοιχείων σε κοινοτικό επίπεδο× γ) τη βελτίωση της ποιότητας των στοιχείων και των πληροφοριών που συγκεντρώνονται στο πλαίσιο του προγράμματος× δ) την περαιτέρω ανάπτυξη της παρακολούθησης του προγράμματος× ε) τη βελτίωση της κατανόησης των δασών και, ιδιαίτερα, του αντίκτυπου των φυσικών και των ανθρωπογενών παραγόντων καταπόνησης× στ) την μελέτη της δυναμικής των πυρκαγιών στα δάση και των αιτιών και επιπτώσεών τους σε αυτά× ζ) την ανάπτυξη δεικτών και μεθοδολογιών εκτίμησης των κινδύνων από πολλαπλούς παράγοντες καταπόνησης στο χρόνο και στο χώρο.

2. Οι δράσεις της παραγράφου 1 είναι συμπληρωματικές των κοινοτικών ερευνητικών προγραμμάτων» και με το άρθρο 3 προβλέπεται ότι: «Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού εφαρμόζονται οι ακόλουθοι ορισμοί: α) «Δάσος» σημαίνει έκταση με κάλυψη κόμης δέντρων (ή ισοδύναμο επίπεδο φυτοκάλυψης) άνω του 10% και επιφάνεια μεγαλύτερη από 0,5 εκτάριο. Τα δέντρα θα πρέπει να έχουν δυνατότητα να φθάσουν τουλάχιστον σε ύψος 5 μέτρων σε ώριμη ηλικία επί τόπου. Το δάσος είναι δυνατόν να αποτελείται είτε από κλειστούς δασικούς σχηματισμούς, όπου δέντρα διαφορετικών ορόφων και υπόροφης βλάστησης καλύπτουν υψηλό ποσοστό του εδάφους, είτε από ανοικτούς δασικούς σχηματισμούς με συνεχή κάλυψη από βλάστηση, όπου η κάλυψη κόμης δέντρων υπερβαίνει το 10%. Νεαρές φυσικές συστάδες και όλες οι φυτείες που έχουν δημιουργηθεί για δασικούς σκοπούς και πρόκειται να φθάσουν σε πυκνότητα κόμης 10% ή σε ύψος δέντρων 5 μέτρων περιλαμβάνονται στα δάση, όπως και οι περιοχές που κανονικά αποτελούν τμήμα δασικής περιοχής, αλλά προσωρινά δεν καλύπτονται από φυτά λόγω ανθρώπινης παρέμβασης ή φυσικών αιτιών, αναμένεται όμως να μετατραπούν και πάλι σε δάσος. Στον ορισμό του «δάσους» συμπεριλαμβάνονται: δασικά φυτώρια και φυτείες οπωροπαραγωγής, τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του δάσους× δασικοί δρόμοι, αποψιλωμένες επιφάνειες, αντιπυρικές ζώνες και άλλες μικρές ανοικτές περιοχές εντός δάσους× δάση σε εθνικά πάρκα, προστατευόμενες φυσικές περιοχές και άλλες προστατευόμενες περιοχές, όπως είναι οι περιοχές ιδιαίτερου περιβαλλοντικού, επιστημονικού, ιστορικού, πολιτιστικού ή πνευματικού ενδιαφέροντος× ανεμόφρακτες και προστατευτικές ζώνες δέντρων με επιφάνεια τουλάχιστον 0,5 εκτάριο και πλάτος άνω των 20 μέτρων. Συμπεριλαμβάνονται οι φυτείες δέντρων καουτσούκ και φελλοφόρων δρυών. Από τον ορισμό εξαιρούνται ωστόσο εκτάσεις, χρησιμοποιούμενες κατά κύριο λόγο για γεωργικές δραστηριότητες.

β) «Άλλη δασική έκταση» σημαίνει έκταση με κάλυψη κόμης δέντρων (ή ισοδύναμο επίπεδο φυτοκάλυψης) 5 έως 10% από δέντρα που έχουν τη δυνατότητα να φθάσουν σε ύψος 5 μέτρων κατά την ωριμότητα επιτόπου ή με κάλυψη κόμης δέντρων (ή ισοδύναμο επίπεδο φυτοκάλυψης) άνω του 10% από δέντρα που δεν έχουν τη δυνατότητα να φθάσουν σε ύψος 5 μέτρων κατά την ωριμότητα επιτόπου (π.χ. δένδρα νάνοι ή υπανάπτυκτα) και κάλυψη με ξυλώδεις ή και θάμνους που αναφέρονται παραπάνω αλλά έχουν επιφάνεια μικρότερη του 0,5 εκταρίου και πλάτος κάτω των 20 μέτρων, οι οποίες κατατάσσονται στις «άλλες εκτάσεις». Εξαιρούνται επίσης εκτάσεις, χρησιμοποιούμενες κατά κύριο λόγο για γεωργικές δραστηριότητες. γ) «Άλλη έκταση» σημαίνει έκταση μη κατατασσόμενη στα δάση ή σε άλλη δασική έκταση όπως ορίζονται στον παρόντα κανονισμό, αλλά η οποία, ωστόσο, έχει περιληφθεί στις στατιστικές δασικών πυρκαγιών σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία. Οι εκτάσεις αυτές μπορούν να περιλαμβάνουν ερεικώνες, χέρσες ή γεωργικές εκτάσεις που γειτνιάζουν με, ή περικλείονται από, δασική έκταση. δ) «Δασική πυρκαγιά» σημαίνει πυρκαγιά, η οποία εκδηλώνεται και εξαπλώνεται σε δάσος και άλλη δασική έκταση. Από τον ορισμό αυτό εξαιρείται η επιβεβλημένη ή ελεγχόμενη καύση συνήθως με σκοπό την μείωση ή την εξάλειψη της ποσότητας συσσωρευμένης καύσιμης ύλης στο έδαφος. ε) «Γεωγραφική αναφορά» σημαίνει αναφορά σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, εντός της οποίας συγκεντρώνονται στοιχεία ή άλλες πληροφορίες. Η περιοχή αυτή είναι δυνατόν να είναι ευρύτερη από την περιοχή ή το σημείο από όπου συγκεντρώνονται στοιχεία/πληροφορίες, παραδείγματος χάριν προκειμένου να εξασφαλίζεται η ανωνυμία όσον αφορά την πηγή των στοιχείων/πληροφοριών που συγκεντρώνονται».

10. Επειδή, από τις παρατιθέμενες στις τρεις προηγούμενες σκέψεις διατάξεις, όπως οι περιλαμβανόμενες στη σκέψη 8 ερμηνεύθηκαν από το ΔΕΚ, προκύπτουν τα εξής: Στην κοινοτική έννομη τάξη δασικά μέτρα ελήφθησαν αρχικώς μόνον ως παρακολουθηματικά της γεωργίας, δηλαδή με την αντίληψη ότι τα δασικά οικοσυστήματα πρέπει να προστατεύονται προς όφελός της. Σύντομα όμως επικράτησε η άποψη ότι η γεωργική δραστηριότητα μόνον εντός υγιούς φυσικού περιβάλλοντος είναι δυνατόν να λειτουργεί και ότι, συνεπώς, τα δασικά οικοσυστήματα λόγω της συμβολής τους στη δημιουργία ενός υγιούς φυσικού περιβάλλοντος, είναι προστατευτικά με δράσεις στηριζόμενες στην πολιτική της Κοινότητας στον αντίστοιχο τομέα, δηλαδή του περιβάλλοντος. Θεσπίστηκαν έτσι συστήματα και επιτροπή για την παρακολούθησή τους, καθώς και κοινές δράσεις για την προστασία τους από ειδικότερους κινδύνους που τα απειλούν και παρουσιάζουν ανησυχητική εξέλιξη την ατμοσφαιρική ρύπανση και τις πυρκαγιές. Το ενδιαφέρον της Κοινότητας για τη διατήρηση και την αιεφόρο διαχείριση των εντός αυτής δασικών οικοσυστημάτων κατέστη εν συνεχεία εντονότερο με τον προσδιορισμό δασικής στρατηγικής και την ένταξή της στο έκτο κοινοτικό πρόγραμμα για το περιβάλλον. Καρπός της εξελίξεως αυτής είναι ο Κανονισμός 2152/2003 (εφεξής: Κανονισμός), με τον οποίο επιδιώκεται πλέον η προστασία τους με ολοκληρωμένο πρόγραμμα παρακολούθησής τους (άρθρ. 1 παρ. 1), που περιλαμβάνει όχι μόνο τη συνέχεια και την περαιτέρω ανάπτυξη των ανωτέρω δύο ειδικών προστατευτικών γι' αυτά δραστηριοτήτων (άρθρ. 1 παρ. 1γ'), που αξιολογούνται σε κοινοτικό επίπεδο (άρθρ. 2 παρ. 1β'). Τούτων έπεται ότι ήταν πλέον αναγκαίο να δοθεί, για πρώτη φορά, με το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού αυτού, ο ορισμός του κατά τα ανωτέρω προστατευόμενου και υπό παρακολούθηση έννομου αγαθού, των κοινοτικών δηλαδή οικοσυστημάτων (δασών και δασικών εκτάσεων), τα οποία επιτελούν τις αυτές πολλαπλές λειτουργίες σε όλα τα εδάφη της Κοινότητας και είναι, ως εκ τούτου, προστατευτέα βάσει συγκρίσιμων πληροφοριών. Ο εν λόγω ορισμός, ο

οποίος περιλαμβάνει στοιχεία περιέχοντα αριθμητικώς προσδιοριζόμενα μεγέθη (ελάχιστη ένταση, ποσοστό συγκομώσεως, ύψος δέντρων), ασφαλώς εξυπηρετεί τους ανωτέρω σκοπούς του Κανονισμού, όπως εξ άλλου ρητώς αναφέρεται σε αυτόν (άρθρ. 3 εν αρχή). Περαιτέρω, κατά την πλειοψηφήσασα γνώμη των Συμβούλων Ν. Ρόζου, Α. Σακελλαροπούλου και Μ. Γκορτζολίδου, καθώς και του Παρέδρου Θ. Αραβάνη, όταν, ως προς το κατά τα ανωτέρω οριζόμενο από την κοινοτική έννομη τάξη έννομο αγαθό των δασικών οικοσυστημάτων, η εθνική έννομη τάξη προβλέπει, εκτός από ορισμένα από τα θέματα προστασίας του που ρυθμίζονται από τον Κανονισμό (λ.χ. πυρκαγιές) και άλλα θέματα προστασίας του ή διαχειρίσεώς του εν γένει, επί πλέον δηλαδή εκείνων που ρυθμίζονται από την κοινοτική περί αυτού έννομη τάξη, τα δασικά οικοσυστήματα δεν παύουν να έχουν την ιδιότητα του έννομου αγαθού κατά την κοινοτική έννομη τάξη και, συνεπώς, ισχύει και για τα ανωτέρω θέματα ο ορισμός που έχει δοθεί σε αυτό από το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού. Και τούτο διότι, ανεξαρτήτως του εύρους και της εντάσεως της προστασίας που παρέχεται στο έννομο αυτό αγαθό από την κοινοτική έννομη τάξη, η προστασία αυτή παρέχεται εν όψει των κοινών ιδιοτήτων του σε όλη την έκταση της Κοινότητας, λόγω ακριβώς των οποίων κατέστη κοινοτικό έννομο αγαθό λυσιτελώς προστατευτέο, δηλαδή βάσει συγκρίσιμων στοιχείων που προϋποθέτουν έναν και μόνον ορισμό του. Εξ άλλου, εάν ο ορισμός του δασικού οικοσυστήματος γίνεται, όπως εν προκειμένω, βάσει μεθόδου που θεμελιώνεται στον αριθμητικό προσδιορισμό των συστατικών του στοιχείων, δεν είναι νοητή η ταυτόχρονη ύπαρξη και άλλου δασικού οικοσυστήματος, οριζομένου βάσει της ίδιας μεθόδου αλλά με διαφορετικό αριθμητικό, και όχι μόνο, προσδιορισμό ορισμένων μόνον από τα ανωτέρω συστατικά στοιχεία. Τούτων παρέπεται ότι ορισμός των δασικών οικοσυστημάτων που περιέχεται σε διάταξη εθνικής έννομης τάξης, δεν ισχύει αν περιλαμβάνει ορισμένα μόνο κοινά συστατικά στοιχεία με τον περί αυτών (των δασικών οικοσυστημάτων) ορισμό της κοινοτικής έννομης τάξεως καθώς και αν προσδιορίζει αριθμητικώς διαφορετικά τα ανωτέρω κοινά συστατικά στοιχεία. Εν όψει όμως και των αναγνωριζομένων από το άρθρο 174 της Συνθήκης ποικιλλομορφιών των καταστάσεων στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας και των συνθηκών περιβάλλοντος σε κάθε μία από αυτές (παρ. 2 και 3 αυτού αντιστοίχως), δεν απαγορεύεται από τον Κανονισμό να ορίζουν οι εθνικές έννομες τάξεις ως δασικά οικοσυστήματα και εκτάσεις που δεν εμπίπτουν στον ορισμό του. Ο ορισμός αυτός της εθνικής νομοθεσίας μπορεί να περιλαμβάνει διαφορετικά στοιχεία. Ως προς τα κοινά όμως με τον Κανονισμό στοιχεία, επιτρέπεται μεν να μην τα προσδιορίζει αριθμητικώς, όχι όμως, όταν προβαίνει στον αριθμητικό προσδιορισμό τους, να αποκλίνει από εκείνον (τον αριθμητικό προσδιορισμό) του Κανονισμού. Οίκοθεν δε νοείται ότι τα στοιχεία που συλλέγονται από την παρακολούθηση των δασικών αυτών οικοσυστημάτων είναι συγκρίσιμα μόνον αν εμπίπτουν στην κατηγορία του άρθρου 3 γ) του Κανονισμού και υπό τις λοιπές προϋποθέσεις που η διάταξη αυτή θέτει. Ο Αντιπρόεδρος Π.Ν. Φλώρος, ο Σύμβουλος Α. Ράντος και ο Πάρεδρος Κ. Κουσούλης, διατύπωσαν την εξής γνώμη: Στον τομέα του περιβάλλοντος η Κοινότητα ασκεί τις αρμοδιότητες που της αναγνωρίζονται με τα άρθρα 174 έως 176 της Συνθήκης ΕΚ, με την διαδικασία και τις παρεκκλίσεις που προβλέπονται στις διατάξεις αυτές. Μη διαθέτοντας στον δασικό ειδικότερα τομέα, κοινή δασική πολιτική, αλλά χαράσσοντας μόνον δασική στρατηγική, η Κοινότητα έχει, μεταξύ άλλων, την αρμοδιότητα λήψεως μέτρων εναρμονίσεως των εθνικών νομοθεσιών σε συγκεκριμένα ζητήματα που αφορούν την προστασία των δασών, λαμβάνοντας υπ' όψιν, κατά ρητή πρόβλεψη της Συνθήκης, την ποικιλομορφία των καταστάσεων στις διάφορες περιοχές της. Στο πλαίσιο αυτό εκδόθηκε ο Κανονισμός 2152/2003, με

σκοπό, όπως ρητώς αναφέρεται τόσο στον τίτλο όσο και στο περιεχόμενό του, την παρακολούθηση των δασών και των περιβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων στην Κοινότητα. Με τον Κανονισμό θεσπίζεται, ειδικότερα, σύστημα πληροφόρησης των κοινοτικών οργάνων για την κατάσταση των δασικών εν γένει εκτάσεων των κρατών μελών, προκειμένου να διευκολύνονται κοινοτικές δράσεις για την προστασία των εκτάσεων αυτών (φυτών και εδάφους) από τις πυρκαγιές, την ατμοσφαιρική ρύπανση και τις κλιματικές μεταβολές. Στο πλαίσιο αυτό, και για τις ανάγκες εφαρμογής του, με το άρθρο 3 του Κανονισμού παρέχεται, μεταξύ άλλων, και ο ορισμός του δάσους, με χρήση και αριθμητικών-ποσοτικών κριτηρίων. Όπως, όμως, συνάγεται από τα ανωτέρω εκτεθέντα, ο ορισμός αυτός εφαρμόζεται μόνον σε έννομες σχέσεις και καταστάσεις που εμπίπτουν στα ως άνω ρυθμιζόμενα από τον Κανονισμό ζητήματα, δεν έχει δε γενική εφαρμογή, προκειμένου για την άσκηση εθνικών πολιτικών δασικής προστασίας. Τα Κράτη μέλη, δηλαδή, δεν κωλύονται να θεσπίσουν και να διατηρούν, αναγκαίους για την εφαρμογή επί μέρους εθνικών προστατευτικών ή εν γένει διαχειριστικών πολιτικών, ορισμούς του δάσους, διαφορετικούς από τον περιεχόμενο στον εν λόγω Κανονισμό, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι η εφαρμογή της κοινοτικής ρυθμίσεως ούτε θίγει το πεδίο εφαρμογής της. Επομένως, ένας εθνικός νομοθετικός ορισμός του δάσους, που εφαρμόζεται, προκειμένου να κριθεί αν μία έκταση πρέπει να κηρυχθεί ή όχι αναδασωτέα ή εάν θα χαρακτηριστεί ή όχι ως δασική, για τις ανάγκες εφαρμογής της σχετικής ελληνικής νομοθεσίας, ο οποίος ορισμός είναι, κατά την αντίληψη του έλληνα νομοθέτη, προσαρμοσμένος στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής χλωρίδας και την ιδιαίτερη μορφή, από πλευράς, μεταξύ άλλων, πυκνότητας των ελληνικών δασικών εκτάσεων, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού και, επομένως, δεν εμποδίζεται στην εφαρμογή του από τις εν λόγω διατάξεις του Κανονισμού αυτού. Επικουρικώς, και αν, δηλαδή, τα ως άνω ζητήματα ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού, δεν αποκλείεται, πάντως, κατά τα ήδη εκτεθέντα, η θέσπιση εθνικών ορισμών του δάσους, με αριθμητικά κριτήρια, διαφοροποιούμενα από αυτά του Κανονισμού, και μάλιστα όταν αυτά απολήγουν σε πλέον προστατευτικό για το δάσος αποτέλεσμα (βλ. και άρθρο 176 ΣυνθΕΚ), εφ' όσον οι ορισμοί αυτοί δικαιολογούνται από τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στο εν λόγω Κράτος.

11. Επειδή, από την αντιπαραβολή των ορισμών του δάσους και της δασικής εκτάσεως που δίδονται με το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού και παρατίθεται στη σκέψη 9 και των ορισμών του δάσους και της δασικής εκτάσεως, οι οποίοι δίδονται με το άρθρο 3 του Ν. 998/1979, όπως αντικαταστάθηκε και παρατίθενται στη σκέψη 5, προκύπτει ότι οι ορισμοί αυτοί δεν συμπίπτουν, διότι πολλά αριθμητικώς προσδιοριζόμενα μεγέθη των κοινών συστατικών τους στοιχείων, αλλά και άλλα στοιχεία, όπως είναι, μεταξύ άλλων, η ελάχιστη απαιτούμενη έκταση αλλά και η μορφή αυτής, καθώς και το ποσοστό της συγκομώσεως αλλά και ο τρόπος υπολογισμού του, ενώ περιέχουν και μη κοινά στοιχεία, όπως το ύψος των δέντρων. Τούτου έπεται ότι η ανωτέρω εθνική διάταξη δεν είναι εφαρμοστέα ως ανίσχυρη. Αντιθέτως, ο ορισμός που δίδεται με το άρθρο 3 του Ν. 998/1979, πριν αντικατασταθεί, δεν προβαίνει στον αριθμητικό προσδιορισμό των μεγεθών των κοινών στοιχείων αυτών και, επομένως, δεν αποκλίνει του ορισμού του Κανονισμού ως προς τον αριθμητικό προσδιορισμό των μεγεθών των κοινών συστατικών στοιχείων τους. Τούτου έπεται ότι ο ορισμός αυτός είναι ισχυρός όσον αφορά εκτάσεις που δεν μπορούν να καταταγούν στα δασικά οικοσυστήματα, όπως αυτά ορίζονται με το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού. Περαιτέρω, ενώ ο Ν. 998/1979 περιλαμβάνει σύμφωνα με το Σύνταγμα, όπως αναφέρεται στη σκέψη 5, ως ειδικό προστατευτικό μέτρο των δασικών οικοσυστημάτων την αναδάσωση δασών ή

δασικών εκτάσεων, ο Κανονισμός δεν περιλαμβάνει τέτοιο προστατευτικό μέτρο. Τούτων έπεται κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας, ότι εφ' όσον προϋπόθεση, σύμφωνα με την εθνική έννομη τάξη, για την κήρυξη μιας εκτάσεως ως αναδασωτέας είναι να προϋπήρξε αυτή δάσος ή δασική έκταση, κατά τα αναφερόμενα στη σκέψη 5, η κρίση περί αυτού της οικείας πράξεως αναδασώσεως πρέπει να θεμελιωθεί στους ορισμούς του δάσους και της δασικής εκτάσεως που δίδονται είτε από το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι η πράξη αυτή δημοσιεύτηκε μετά την έναρξη της ουσιαστικής ισχύος του, είτε στην περίπτωση που η έκταση αυτή δεν μπορεί να καταταγεί σε εκείνες του Κανονισμού, από το άρθρο 3 του Ν. 998/1979, όπως αυτό ίσχυε πριν αντικατασταθεί, μη επιτρεπομένης τέτοιας θεμελιώσεως στην ανίσχυρη, κατά τα ανωτέρω, διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν. 3208/2003, με την οποία το ανωτέρω άρθρο 3 του Ν. 998/1979 αντικαταστάθηκε. Κατά την ειδικότερη δε γνώμη του Συμβούλου Ν. Ρόζου, όπως προκύπτει από τη διατύπωση του τετάρτου εδαφίου του άρθρου 3 α του Κανονισμού κατά το οποίο περιλαμβάνονται στα δάση «οι περιοχές που κανονικά αποτελούν τμήμα δασικής περιοχής, αλλά προσωρινά δεν καλύπτονται από φυτά λόγω ανθρώπινης παρέμβασης ή φυσικών αιτίων, αναμένεται όμως να μετατραπούν και πάλι σε δάσος», το μέτρο της αναδασώσεως, ως ειδικό προστατευτικό μέτρο των δασών, προβλέπεται, εμμέσως πλην σαφώς, και από τον Κανονισμό. Και τούτο διότι η αναμονή μετατροπής και πάλι σε δάσος εκτάσεως που έχει απωλέσει την ιδιότητά του αυτή προϋποθέτει τη λήψη προστατευτικών μέτρων, όπως είναι η αναδάσωση. Κατά τη γνώμη όμως της μειοψηφίας, δεδομένου ότι ο Κανονισμός δεν περιλαμβάνει την αναδάσωση ως μέτρο προστασίας των δασών και των δασικών εκτάσεων, η ανωτέρω κρίση της πράξεως αναδασώσεως πρέπει να θεμελιωθεί στους ορισμούς του άρθρου 3 παρ. 1-3 του Ν. 998/1979, όπως αυτό ισχύει μετά την αντικατάστασή του.

12. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση με την προβαλλόμενη απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Κρήτης, η οποία δημοσιεύτηκε μετά την έναρξη ουσιαστικής ισχύος τόσο του Κανονισμού όσο και του Ν. 3208/2003, κηρύχθηκε αναδασωτέα «λόγω καταστροφής της από εκχέρσωση» (παρ. 7 του προοιμίου της) έκταση εμβαδού 217,64 τ.μ. «με σκοπό.....τη διατήρηση του δασικού χαρακτήρα αυτής, την αποκατάσταση με φυσική αναγέννηση της κατεστραμμένης αυτοφυούς δασικής δασικής βλάστησης και τον αποκλεισμό της διαθέσεως αυτής για άλλη χρήση». Η έκταση αυτή, κατά την προβαλλόμενη πάντοτε πράξη, στην παρ. 3 του προοιμίου της οποίας γίνεται επίκληση των αναφερομένων στη σκέψη 5 διατάξεων των άρθρων 38 παρ. 1 και 41 παρ. 1 του Ν. 998/1979, συνορεύει ανατολικά με δάσος που έχει κηρυχθεί αναδασωτέο, βόρεια με δάσος που έχει κηρυχθεί αναδασωτέο και νότια με δάσος. Με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι η προβαλλόμενη δεν έχει εκδοθεί νομίμως, διότι για την επίδικη έκταση δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που τίθενται από τις διατάξεις των παρ. 1 και 3 του Ν. 998/1979, όπως αυτές αντικαταστάθηκαν με την παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν. 3208/2003, μεταξύ των οποίων η ελάχιστη έκταση και το ποσοστό της συγκομώσεως, είναι, κατά τις απόψεις της Διοικήσεως η εν λόγω έκταση, δάσος κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων διότι αποτελεί τμήμα ευρύτερης εκτάσεως δάσους.

13. Επειδή, τόσο κατά τους ορισμούς του δάσους και της δασικής εκτάσεως που δίδονται με το άρθρο 3 του Ν. 998/1979, όπως αντικαταστάθηκε, όσο και κατά τους αντίστοιχους ορισμούς που δίδονται με το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού 2152/03, επιφάνεια με εμβαδόν 217,64 τ.μ. μπορεί να είναι δάσος ή δασική έκταση όχι αυτοτελώς, αλλά ως τμήμα ευρύτερης εκτάσεως που είναι δασική έκταση. Το τελευταίο όμως τούτο, ο χαρακτηρισμός δηλαδή της ευρύτερης εκτάσεως ως δάσους ή δασικής, εξαρτάται από τον ορισμό που δίνει κάθε μία από τις ανωτέρω διατάξεις.

Κατά την άποψη της πλειοψηφίας, η κρίση της προσβαλλομένης, ερμηνευομένης εν όψει και των απόψεων της Διοικήσεως, περί του ότι η επίδικη έκταση πρέπει να κηρυχθεί αναδασωτέα διότι είναι τμήμα ευρύτερης εκτάσεως που αποτελεί δάσος κατά τον ορισμό του αντικατασταθέντος άρθρ. 3 του Ν. 998/1979 και του οποίου (τμήματος) η δασική βλάστηση καταστράφηκε με εκχέρσωση, δεν είναι νόμιμη. Και τούτο διότι, εφ' όσον, κατά τα ανωτέρω, η δίδουσα τον ορισμό του δάσους και της δασικής εκτάσεως διάταξη του άρθρου 3 α) και β) του Κανονισμού, η κρίση αυτή έπρεπε να θεμελιωθεί είτε στον ορισμό αυτό του κανονισμού είτε, εάν η επίδικη έκταση, κατόπιν ειδικώς αιτιολογημένης περί τούτου κρίσεως, δεν μπορούσε να καταταγεί στα δασικά οικοσυστήματα, όπως αυτά προβλέπονται από τον Κανονισμό, στον ορισμό του άρθρ. 3 του Ν. 998/1979, όπως ίσχυε πριν αντικατασταθεί. Και, περαιτέρω, εάν η επίδικη έκταση ήταν δασικό οικοσύστημα κατά οιονδήποτε από τους, κατά τα ανωτέρω δύο ισχυρούς ορισμούς, η προσβαλλόμενη πράξη αναδασώσεως θα στηριζόταν πάντως μόνο στις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας (άρθρα 38 παρ. 1 και 41 παρ. 1 Ν.998/1979). Κατά την ειδικότερη δε γνώμη του Συμβούλου Ν. Ρόζου, εάν η επίδικη έκταση ήταν δάσος κατά τον ορισμό του Κανονισμού, η προσβαλλόμενη πράξη αναδασώσεως στηρίζεται και στη διάταξη του τετάρτου εδαφίου του άρθρου 3 α) του Κανονισμού. Κατά τη γνώμη όμως της μειοψηφίας νομίμως με την προσβαλλόμενη θεμελιώνεται η ανωτέρω κρίση στον ορισμό του δάσους και της δασικής εκτάσεως που δίνεται με το αντικατασταθέν άρθρ. 3 του Ν. 998/1979, διότι η δίδουσα διαφορετικό ορισμό του δάσους και της δασικής εκτάσεως διάταξη του άρθρου 3 α) και β) του Κανονισμού δεν είναι εν προκειμένω εφαρμοστέα.

14. Επειδή, εν όψει του ότι η διδόμενη στη σκέψη 10 ερμηνεία της διατάξεως του άρθρου 3 του Κανονισμού από την οποία εξαρτάται η επίλυση της παρούσης υποθέσεως, δεν είναι πρόδηλη, το Δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 234 της Συνθήκης, να αναβάλει την περαιτέρω οριστική κρίση της υποθέσεως και να θέσει στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τα εξής ερωτήματα:

Α. Εφαρμόζονται οι διδόμενοι από το άρθρο 3 α) και β) του Κανονισμού 2152/2003 ορισμοί του δάσους και της δασικής εκτάσεως και σε θέματα προστασίας και διαχειρίσεως εν γένει των κατά του ανωτέρω ορισμού δασών και δασικών εκτάσεων τα οποία δεν ρυθμίζονται ρητά από τον Κανονισμό, προβλέπονται όμως από τις εθνικές έννομες τάξεις;

Β. Εάν στο ανωτέρω ερώτημα Α δοθεί θετική απάντηση, επιτρέπεται στις εθνικές έννομες τάξεις να ορίζουν ως δάση ή δασικές εκτάσεις και εκτάσεις σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 3 α) και β) του Κανονισμού 2152/2003;

Γ. Εάν στο ανωτέρω ερώτημα Β δοθεί θετική απάντηση, ο επιτρεπόμενος να δοθεί από τις εθνικές έννομες τάξεις ορισμός, ως δασών και δασικών εκτάσεων, και εκτάσεων που δεν αποτελούν δάση ή δασικές εκτάσεις σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 3 α) και β) του Κανονισμού 2152/2003, μπορεί να διαφοροποιείται από τον ορισμό που δίνει ο ανωτέρω Κανονισμός τόσο ως προς τα συστατικά στοιχεία της έννοιας του δάσους ή της δασικής εκτάσεως που ο Κανονισμός διαλαμβάνει όσο και ως προς τον αριθμητικό προσδιορισμό των μεγεθών των τυχόν κοινών ως προς τα κοινά όμως με αυτόν στοιχεία επιτρέπεται μόνο να μην τα προσδιορίζει αριθμητικώς, όχι δε και να αποκλίνει εάν προβαίνει σε τέτοιον αριθμητικό προσδιορισμό, από εκείνον (τον αριθμητικό προσδιορισμό) του Κανονισμού;